

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนา
ชุมชนในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย
The Strengthening of Buddhist Monks as Leaders in Community
Development in the Upper Central
Region of Thailand

วสันต์ ศรีสะอาด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาบทบาทต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน 2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน 3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพโดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากพระภิกษุและประชาชนที่อยู่ในเขตในเขตภาคกลางตอนบน จำนวน 385 รูป/คน กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้การสรุปความ และการตีความ แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$) และรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก 1 ข้อ และปานกลาง 4 ข้อ คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.43$) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.00$) ตามด้วย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ($\bar{X} = 2.93$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 2.67$)

2. ผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะในทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย พระสงฆ์ร่วมการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในการประกอบอาชีพ ควรการบรรยายธรรมะเมื่อมีงานบุญหรืองานประเพณีในหมู่บ้านและเทศนาสั่งสอนให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ดำเนินชีวิต

4. แนวทางพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะสามารถพัฒนาการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน จะเป็นการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างแท้จริง แต่การจัดระบบของพระสงฆ์ยังไม่เป็นระบบที่ได้มาตรฐาน อาจเป็นเพราะงบประมาณในการดำเนินการกับสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน จึงทำให้การดำเนินงานขาดช่วง และไม่มีการปฏิบัติที่ดีเพียงพอ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอย่างมาก สิ่งที่สามารถสร้างรูปแบบปฏิบัติที่จะทำให้พระสงฆ์มีจิตวิญญาณที่เกี่ยวกับสาธารณสงเคราะห์ได้นั้น พระสงฆ์ต้องผ่านการเรียนรู้ในด้านนั้นๆ พระสงฆ์ควรเพิ่มการสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณีและให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับบุญพิธีหรือประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีได้ถูกต้อง จัดอบรมปฏิบัติธรรมตามสถานศึกษา เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนให้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกวิธี

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ความเข้มแข็ง, พระสงฆ์

Abstract

The purpose of this research is to: 1. To study the role of strengthening the clergy as leaders in community development in the upper central region. 2. To compare the role of the strong monk leader. 3. To find a way to develop strengthened the Buddhist way of the Buddhist monks to lead. Community Development in Upper Central Region This research is quantitative and qualitative research. From the monks and the people in the upper central region, 385 persons / group. The target group provided 7 important data / persons for analyzing data from the interview and sub-group meeting. Using summary and interpretation, then present the data by descriptive analysis. Inductive

The research revealed as follows :

1. The strengthening of the monks leading the community development was at a moderate level ($\bar{X} = 3.01$) and the aspects of the activities were one level and 4 medium level. ($\bar{X} = 3.43$), followed by education ($\bar{X} = 3.00$), followed by religious education ($\bar{X} = 2.93$). Mental Development ($\bar{X} = 2.67$)

2. Comparative study of the strength of the monks leading the community development in upper central region of Thailand by sex, age, education level, occupation, income per month The overall and individual aspects were not significantly different.

3. Suggestions for the Strengthening of the Buddhist Leadership for Community Development In the upper central region of Thailand. Monks join the educational management that emphasizes the cultivation of morality to children and youth. Facilitating the establishment of the Sunday School of Buddhism, facilitating the use of the temple as a place of initiation and giving advice to the villagers in their occupation. It should be a lecture on merit

when there are merit or village traditions and preaching to teach the villagers to understand the principles and can be applied to the benefits of living.

4. Development guidelines for the strengthening of monks leading the community development. In the upper central region of Thailand. Most monks will be able to develop education that emphasizes the cultivation of morality to children and youth. This is truly a development of the nation. But the system of monks is not standardized. This may be because the budget for these actions is insufficient for the operation. The operation is lacking. And no good practice. And to facilitate people to use the temple as a place of charity will be beneficial to people. What creates a pattern that will make the priest have a spirit of public service. Monks need to learn through it. The monks should increase the support of the traditional merit making and advise the villagers on the merits, ceremonies or traditions so that the villagers can follow the proper rituals. Training by the school. To cultivate the moral and ethics of the youth to be virtuous in the way of life and correct the problems in the right way.

Keywords : Strengthening, Leaders, Monks

บทนำ

ประเทศไทยได้รับอารยธรรมตะวันตก ชาวไทยได้พัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่เจริญขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาด้านการพัฒนาบุคคล การพัฒนาชุมชน การพัฒนาประเทศจะสามารถดำเนินต่อไปได้ด้วยปริมาณและคุณภาพเพียงใดนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับลักษณะต่างๆ ของประชากรในประเทศนั้นๆ ด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาบุคคลให้มีสังคมและให้บุคคลเหล่านั้นอยู่รอดในสังคมได้ โดยกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การพัฒนาบุคคลถือว่าเป็นส่วนที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคม เพราะสังคมปัจจุบันประกอบด้วย บุคคลหลายๆ คนรวมไปถึงกลุ่มทางสังคม เมื่อพัฒนาให้บุคคลเหล่านั้นมีคุณภาพที่ดีก็จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาตนเอง และสังคมต่อไป ในการที่จะช่วยให้สังคมนำไปสู่การพัฒนาการที่ได้ผลดีขึ้นนั้น ในการพัฒนาสังคมหรือพัฒนาบุคคล หลักของพระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความคิดทางด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม เพราะพระพุทธศาสนาเน้นถึงการใช้ธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์กับการพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดีที่สอนให้คนมีความเสียสละช่วยเหลือต่อส่วนรวม มีจิตใจที่เป็นธรรม เป็นต้น

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 9 ได้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก (กรมการศาสนา, 2541) ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ 95 และสถาบันศาสนาเป็นระบวย่อยของสังคมไทย ที่มีวัดเป็นศาสนสถาน มีพระสงฆ์เป็นศาสนบุคคลที่จะทำให้พระพุทธศาสนาช่วยในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติอย่างสำคัญยิ่ง (ไพฑูริย์ เสี่ยงก้อง, 2542)

ในพื้นที่จังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบไปด้วย จังหวัดชัยนาท จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดนครนายกโดยจังหวัดลพบุรีเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด (กลุ่มจังหวัด, 2560) วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นวิถีชีวิตของสังคมไทยมาตลอดเป็นเวลาหลายร้อยปี แต่ละหมู่บ้านต้องมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งต่างมีความรู้สึกที่วัดเป็นสมบัติของส่วนรวมและเป็นศูนย์กลางหลายอย่างของสังคมในหมู่บ้านดังนี้ (มานิช ตัณวนิชย์, 2529)

- 1.เป็นสถานที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน รวมทั้งให้บริการด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องของทุกคนในระยะเวลาของการดำเนินชีวิต
- 2.เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนศิลปะวิชาต่างๆ ของคนในหมู่บ้าน
- 3.เป็นศูนย์กลางรวบรวมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและประจำชาติ
- 4.เป็นสถานพยาบาลบำบัดรักษาโรคภัยและช่วยคลายทุกข์ทางใจ
- 5.เป็นศูนย์กลางการนัดพบระหว่างผู้ปกครองกับลูกบ้าน จะมาพบปะงานราชการหรืองานที่เกี่ยวข้องกับผู้คนในชุมชน

เมื่อกล่าวถึงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนานอกจากจะมีพระธรรม เป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังมีวัดและพระสงฆ์อีกความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์กับประชาชน วัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ถือเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชน ที่ประชาชนให้ความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธา และความร่วมมือ โดยพระสงฆ์มีบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชาวชุมชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและมีส่วนร่วมที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชน นอกจากช่วยให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การประพฤติศีลธรรมในสังคม หากรู้จักดำเนินการให้ดีแล้ว พระสงฆ์นั้นเองที่จะเป็นผู้ที่สามารถนำชุมชนไปสู่ความเจริญได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์โดยความเคารพนับถือ และเชื่อฟังก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ไม่ได้เกิดจากความเกรงกลัวอำนาจ การกระทำจึงเป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลัง ได้ผลสำเร็จของงานพร้อมทั้งผลทางจิตใจของผู้ทำงานด้วย (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2527)

แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันอื่นๆ เข้ามาทำหน้าที่แทนบทบาทต่างๆ ทำให้วัดและพระสงฆ์มีส่วนช่วยสังคมน้อยลง เช่น มีโรงเรียนทำหน้าที่สอนกุลบุตรแทนวัด มีโรงพยาบาลรักษาคนป่วยแทนวัด มีโรงมหรสพที่ให้ความบันเทิงซึ่งไม่จำกัดฤดูกาลแทนวัด มีเครื่องจักรกลผ่อนแรงจนเป็นเหตุให้การพึ่งพาอาศัยแรงงานบ้านหมดความจำเป็น สิ่งเหล่านี้เริ่มทำให้คนห่างวัดมากขึ้น (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2522)

จากสภาพการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าในความคิดเห็นของพระสงฆ์กับผู้นำชุมชน ได้มองบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ในจังหวัดภาคกลางตอนบน ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาค

กลางตอนบนของประเทศไทย และผลการศึกษาเรื่องนี้จะช่วยทำให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ที่จะเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นหรือช่วยให้เกิดความตระหนักในการฟื้นฟูบทบาทและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ดังกล่าว ที่จะช่วยให้ประชาชนเกิดความศรัทธา ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นผลดีต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามแนวทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

1. **ประชากร** ได้แก่ ประชาชนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท ประชากร จำนวนทั้งหมด 4,608,405 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558)

2. **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ ประชาชนที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน กำหนดจากสูตร โดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan) อ้างถึงใน ทิพย์ กิจวิจารณ์ (2559) ได้กลุ่มอย่างจำนวน 400 คน จำแนกเป็นรายจังหวัดดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ใช้วิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (percentage)
2. วิเคราะห์บทบาทต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาจากขอบเขตของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการแบบสอบถามผลที่ได้จากการแปลผล ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง มีบทบาท อยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง มีบทบาท อยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง มีบทบาท อยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง มีบทบาท อยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง มีบทบาท อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน จำแนกตาม อายุ ตำแหน่ง และการศึกษาทางธรรม ใช้สถิติทดสอบค่าที (Independent t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกเสริมผลการวิจัยที่ได้จากเชิงปริมาณ

2) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์มีขั้นตอนดังนี้

2.1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ และนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

3.3) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษาโครงการวิจัยแล้วนำไปเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์

3.2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมายพบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย และแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปลความ การตีความ (Interpretation) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบน

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$) และรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก 1 ข้อ และปานกลาง 4 ข้อ คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.43$) รองลงมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.00$) ตามด้วย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ($\bar{X} = 2.93$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยปฏิบัติต่ำสุดคือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = 2.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านดังต่อไปนี้

2 ผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชนในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย พบว่า

1.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ร่วมการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พุทธธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนร่วมจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัดและดำเนินการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลและให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในการประกอบอาชีพโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการอนุเคราะห์พระสงฆ์ในอยู่ในวัดกัณดารและขาดแคลนปัจจัย 4

3.ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม พระสงฆ์ควรแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น และจัดมอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาทางด้านจิตใจให้กับองค์กรและจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

4.ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ควรสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณีและให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับบุญพิธีหรือประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีได้ถูกต้อง เพราะเกิดจากการปฏิบัติทางด้านศาสนพิธีที่ไม่ถูกต้องต้องทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจขั้นตอนและข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง

5.ด้านการพัฒนาจิตใจ พระสงฆ์ควรการบรรยายธรรมะเมื่อมีงานบุญหรืองานประเพณีในหมู่บ้านและเทศนาสั่งสอนให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ดำเนินชีวิต และจัดอบรมปฏิบัติธรรมตามตามสถานศึกษา เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนให้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกต้อง

4. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย

1. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะสามารถพัฒนาจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน จะเป็นการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างแท้จริง แต่การจัดระบบ

ของพระสงฆ์ยังไม่เป็นระบบที่ได้มาตรฐาน อาจเป็นเพราะงบประมาณในการดำเนินการกับสิ่งเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน จึงทำให้การดำเนินงานขาดช่วง และไม่มีการปฏิบัติที่ดีเพียงพอ ดังนั้น ควรมีการปฏิบัติที่เป็นเอกภาพในการดำเนินการให้พระสงฆ์มีบทบาทและให้พระสงฆ์ฝึกและเรียนรู้ในการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อนำมาเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนได้ถูกวิธี และสิ่งที่สำคัญพระสงฆ์ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยทำด้วยจิตวิญญานที่ต้องการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะส่วนมากทำเพื่อ ลาภ ยศ อำนาจ ที่ตนจะได้รับ แต่ถ้าหากว่าพระสงฆ์ที่สิ่งเหล่านี้ด้วยจิตวิญญานของผู้ที่มีจิตใจที่เผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริงแล้ว สิ่งเหล่านี้จะเป็นที่ช่วยในการเป็นแบบอย่างแท้จริงให้กับพุทธศาสนิกชน และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

2. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ถ้าพระสงฆ์จัดการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลหลุมุมมาก สิ่งสร้างรูปแบบปฏิบัติที่จะทำให้พระสงฆ์มีจิตวิญญานที่เกี่ยวกับสาธารณสงเคราะห์ได้นั้น พระสงฆ์ต้องผ่านการเรียนรู้ในด้านนั้นๆ ดังนั้นแล้ว ถ้าการปกครองของคณะสงฆ์สามารถจัดระเบียบในการอบรมและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องได้อย่างแท้จริง จะเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี และมีวิธีการในการเผยแพร่ที่ถูกต้อง เพราะสาธารณสงเคราะห์ก็เป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะเนื่องจากว่าทุกอย่างที่เกิดขึ้นภายในสังคม พระสงฆ์มีความแตกต่างกัน และการบริหารจัดการจะแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าวัดที่ส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ให้กับบุคคลอื่น ให้ความสำคัญกับทุกสิ่ง มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ วัดเหล่านั้นจะเป็นวัดที่มีการพัฒนาได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าหากว่าวัดที่มีการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ ไม่มีการวางแผนในการดำเนินการ วัดเหล่านั้นจะไม่มีพัฒนาที่ดีขึ้นแต่อย่างใด ดังนั้น หากมหาเถรสมาคมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความสามารถในการดำเนินการการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง จะเป็นประโยชน์แก่การบริหารจัดการพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบแบบแผนที่ชัดเจน

3. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม พระสงฆ์มีบทบาทในการแสดงหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก

แต่แท้ที่จริงแล้วพระสงฆ์ส่วนมากรู้ซึ่งถึงหลักธรรมไม่เป็นจริง บางครั้งเป็นการพูดโดยไม่มีหลักพุทธศาสนาที่แท้จริงมาเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน หากสามารถมีวิธีการในการอบรมให้แก่พระสงฆ์ที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาได้เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างแท้จริง จะเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น พระสงฆ์ต้องสร้างเกณฑ์มาตรฐานให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ส่วนมากแล้ว พระสงฆ์ไม่มีหลักการในการวางแผนที่ถูกต้อง ยังเป็นแค่เปลือกนอกยังไม่ถึงแก่นแท้ของ วิธีการ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง ระบบอุปถัมภ์ ยังฝังลึกในวงการคณะสงฆ์ จึงทำให้การบริหารจัดการที่สามารถส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงยังคงต้องมีการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน เพราะถ้าหากไม่มีพระสงฆ์ผู้ที่มีความรู้ความสามารถจริงในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคตข้างหน้า ถ้าหากว่าการดำเนินการแก้ไขชัดเจน การเผยแผ่ศาสนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะชัดเจนและสามารถพุทธศาสนิกชนเข้าใจได้อย่างแท้จริงและสามารถพัฒนาพุทธศาสนิกชนได้เข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อย่างแท้จริง

4. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ควรเพิ่มการสนับสนุนการจัดทำบุญตามประเพณีและให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับบุญพิธีหรือประเพณีต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีได้ถูกต้อง พระสงฆ์ควรจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดอบรมให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าใจในขั้นตอนต่างๆ ทางด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และควรมีการเชิญชวนญาติโยมทำวัตรสวดมนต์ในทุกวันพระ และจัดปฏิบัติธรรมในทุกวันพระ ทั่วประเทศ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความสุขทางด้านจิตใจให้เกิดขึ้นกับพุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดี หรือถ้าหากว่าสังคมที่เปลี่ยนไปการส่งเสริมจริยธรรมและคุณธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนได้อย่างแท้จริงควรจัดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป คือ เวลาที่พุทธศาสนิกชนสะดวก คือ ในช่วงวันศุกร์ตอนเย็น และวันเสาร์ อาทิตย์ เป็นต้น ถ้าหากว่าจัดให้มีพิธีกรรมการทำวัตรสวดมนต์ จัดปฏิบัติธรรมแบบนี้เป็นประจำทุกวัดทั่วประเทศจะเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง และพุทธศาสนิกชนจะมีความเข้าใจที่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและเกิดประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

5. แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน ในเขตภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ด้านการพัฒนาจิตใจ พระสงฆ์ควรการบรรยายธรรมะเมื่อมีงานบุญหรืองานประเพณีในหมู่บ้านและเทศนาสั่งสอนให้ชาวบ้านเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ดำเนินชีวิต และจัดอบรมปฏิบัติธรรมตามสถานศึกษา เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนให้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกวิธี หลักการที่กล่าวมานี้มีทุกที่เป็นวัด แต่สิ่งที่สำคัญ คือ พุทธศาสนิกชนยังไม่เข้าใจในหลักคำสอนที่ถูกต้อง ดังนั้นการพัฒนาทางด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชน พระสงฆ์ต้องมีวิธีการสั่งสอนเป็นแบบเดียวกัน ตัวอย่างเช่น พระสงฆ์ 10 วัด มีวิธีการสั่งสอน 10 วิธี ทั้งนี้ทั้งนั้น 10 วิธี พระสงฆ์ส่วนมากไม่เข้าใจในหลักการที่แท้จริง ดังนั้นถ้าสามารถเข้าใจในข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง ควรมีการจัดระเบียบให้เป็นแบบเดียวกัน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนไม่สับสนในการพัฒนาทางด้านจิตใจ ถ้าหากเป็นไปได้ควรยึดหลักแก่นแท้ของพระพุทธเจ้าจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจให้กับพระสงฆ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำต่อการพัฒนาชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์ยังไม่มี ความชัดเจนในการบริหารจัดการทั้งนี้การดำเนินการยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน แบบแผนในการดำเนินการยังไม่มี ความชัดเจน และไม่มีหลักการและข้อปฏิบัติดำเนินการที่แน่นอน ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ จิตนา จำบุญ ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลต่อภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลต่อภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ รองลงมาคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านทักษะความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ด้านความเป็นผู้นำ และด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลต่อภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลต่อภาวะผู้นำ เห็นว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควร เป็นผู้นำทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ให้ความไว้วางใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน ปฏิบัติงานอย่างเปิดเผยตรวจสอบได้ ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างจริงจัง ยึดหลักศาสนาในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และสร้างทีมงานที่มั่นคงในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยได้แนวทางในการพัฒนาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ และใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 พระสงฆ์ควรมอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าของประชาชนในชุมชนและพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณให้ดีขึ้นกับเยาวชน

1.2 พระสงฆ์ควรเป็นวิทยากรอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน อย่างจริงจังจึงเพื่อเป็นการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง

1.3 พระสงฆ์ให้คำปรึกษาทั้งปัญหาด้านจิตใจและปัญหาการดำเนินชีวิตให้แก่ชาวบ้าน เพื่อช่วยพัฒนาทางด้านจิตใจของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

1.4 พระสงฆ์เทศนาอบรมประชาชนในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่เป็นประจำ เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจและสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของประชาชน

2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 พระสงฆ์ควรจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมภายในวัด ให้เป็นระบบและจัดการอย่างมีระบบและแบบแผนสู่การเผยแผ่ที่ยั่งยืนต่อไป

2.2 พระสงฆ์ควรใช้สถานที่ของวัดจัดแสดงนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อเชิญชวนญาติโยมเข้าวัดปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.3 พระสงฆ์ควรเป็นวิทยากรบรรยายตามโรงเรียนในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักธรรมให้กับนักเรียนให้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ไพบูลย์ เสียงก้อง. (2542). รายงานการศาสนา ประจำปี 2542. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2541). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กลุ่มจังหวัด. (2560). กลุ่มจังหวัดภาคกลาง. ออนไลน์. แหล่งที่มา:
<http://wikipedia.org/wiki/กลุ่มจังหวัด>. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2560
- ประยุทธ์ ปยุตโต. (2527). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สยาม
สมาคม.
- มานิช ตัณวนิชย์. (2529). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2522). บทบาทของวัดที่เคยมีและพึงมีต่อสังคมภาคใต้. สงขลา :
มงคลการพิมพ์.